

Ahdin lahja

Zacharias Topeliuksen satu
Julkaistu ensimmäisen kerran 1869
Uudenkarlepyyn viikko 2016

Zacharias Topeliuksen satu

Ahdin lahja

Olipa kerran kalastaja nimeltä Lohimatti. Hän asui meren rannalla. Oli hänellä eukkokin, jonka nimi oli Lohimaija. Talvisin he asuivat pienessä mökissä mante-reella, mutta muuttivat keväisin meren luodolle ja asuivat siellä koko kesän. Siellä heillä oli vielä pienempi mökki, jossa ei ollut lukittavaa ovea, mutta komea muurattu kiuas ja tuuliviiri katolla.

Pienen luodon nimi oli Ahtola. Sen halkeamissa kasvoi pieni pihlaja ja neljä leppäpensasta. Herra tiesi, kuinka ne olivat sinne joutuneet; ehkä syystulvan mukana. Luodolla kasvoi myös vähän ruohoa ja kolme ruoholaukan mätästä, jotka Lohimaija oli istuttanut erääseen hal-keamaan, jossa niitä pohjanpuolella suojasi kivinen aita ja etelästä lämmitti aurinko. Paljon ei siinä ollut, mutta kyllä se Lohimaijan kasvitarihaksi riitti.

Lohimatti ja Lohimaija kalastivat lohia ja siikoja. Kun sattui kaunis ilma, niin he purjehtivat lauantaisin kaupunkiin ja möivät tuoretta kalaa ja menivät sunnuntaina kirkkoon. Mutta usein tapahtui, että he monta viikkoa perättäin oleskelivat yksinään Ahtolassa eivätkä nähneet muita kuin kellanruskean koiransa, jonka nimi oli Prinssi.

Lohimatti ja Lohimaija olivat vähään tyytyväisiä ja iloisia ihmisiä. He tunsivat itsensä rikkaiksi kun saivat niin paljon kaloja, että pärjäisivät talven yli. Kaikki olisi ollut hyvin, jollei Lohimaijalla olisi ollut salainen toive, joka ei antanut hänelle rauhaa. Hän halusi tulla niin rikkaaksi, että voisi ostaa lehmän.

– Mitäs sinä tekisit lehmällä? sanoi Lohimatti. – Ei se näin pitkälle jaksa uida eikä veneeseen-kään mahdu, jotta voisimme tuoda sen kalliolle. Ja vaikka sen tänne asti saisimmekin, eihän meillä ole sille mitään ruokaa.

– Onhan täällä neljä leppää ja muutama ruohomätäs, tuumi Lohimaija.

– Niin, miksikä ei? nauroi Lohimatti. – Onhan täällä kolme ruoholaukan työttöäkin. Voithan syöttää sitä ruoholaukalla.

– Ehkä lehmät pitävät suolaisista silakoista, arveli Lohimaija. Pitäähän Prinssikin kalasta.

– Sepä nyt jotakin! sanoi Lohimatti. – Ei kiitos, liian kalliiksi se semmoinen lehmä tulisi, jota silakoilla syötettäisiin. Heitä koko lehmä mielestäsi, hyvähän meillä on näinkin.

Lohimaija käsitti, että ukko oli oikeassa, mutta eipä hän silti voinut lehmää unohtaa.

Kerran kun Lohimatti ja Lohimaija perkasivat silakoita rannalla, alkoi Prinssi haukkua, ja kohta sen jälkeen näkyi kolme nuorta herraa ohjaavan kalliolle purjeveneensä. Herrat tulivat kysy-mään, saisivatko he ostaa jotain suuhunpantavaa.

– Tuopas tänne viilipytty, muori kulta! he huusivat.

– Niin, kunpa vain olisi! huokasi Lohimaija.

– Olkoon sitten menneeksi kannullinen maitoa, sanoivat herrat.

– Niin, kunpa vain olisi! huokasi Lohimaija vielä syvemmin.

– Mitä? Eikö teillä ole lehmää?

– Ei meillä ole lehmää, vastasi Lohimatti, – mutta jos savustetut silakat kelpaavat, niin niitä saisi parissa tunnissa vallan lämpimänä.

– Olkoon sitten silakat menneeksi, sanoivat herrat ja jäivät kalliolle silakoita odottamaan.

– Mikä tämän luodon nimi on? kysyi joku heistä. – Ahtola, Lohimatti vastasi.

– No, mitä hätää teillä sitten on, kun asutte merenkuninkaan valtakunnassa.

Lohimatti ei ymmärtänyt sanaakaan. Hän ei ollut koskaan lukenut Kalevalaa eikä tuntenut esi-isänsä merenjumalia. Mutta ylioppilaat selittivät asian.

– Ahti, he sanoivat, – on mahtava kuningas, joka asuu Ahtola-nimisessä kartanossaan syvällä meressä. Hän hallitsee kaikkia kaloja ja hänellä on pulskia lemmiä ja nopeita hevosia, jotka syövät meriheinää veden pohjalla. Se, joka on Ahdin suosiossa, pääsee pian rikkaaksi mieheksi; kuitenkin täytyy hyvin varoa ettei vähääkään häntä suututa. Sillä Ahti on hyvin vaihteleva ja pikavihainen. Hän voi suuttua pienestä kivistä, joka heitetään veteen, ja silloin ottaa lahjansa takaisin ja nostaa meren myrskyämään ja vetää purjehtijan syvyyteen.

– Oletteko itse nähneet tuon kaiken?

– On se niin varma, kuin olisimme sen omin silmin nähneet! sanoivat herrat. – Se on kirjassa, ja kaikki, mikä on kirjassa, se on totta.

Lohimatti pudisti päätään, mutta samalla olivat savustetut silakatkin valmiit. Kun herrat olivat syöneet, he antoivat Lohimatille hopearahan. Sitten herrat kiittivät hyvästä kohtelusta ja lähtivät matkoihinsa.

Lohimaija ei sanonut mitään, mutta ajatteli sitä enemmän. Sepä jotakin, hän tuumi itsekseen, kun saisi jonkin tuon haltijan lehmistä! Se vasta jotakin, kun aamuin ja illoin saisi lypsää lehmää eikä tarvitsisi ollenkaan huolia sen ravinnosta.

– Mitä sinä mietit? sanoi Lohimatti.

– Enpä juuri mitään, vastasi akka. Mutta hiljaisuudessa hän muistutteli paria vanhaa loitsurunoa, mitkä hän oli kuullut lapsuudessaan eräältä vanhalta ukolta, joka osasi loitsia hyvää kalaonnea. Entä jos minäkin koettaisin? hän tuumi.

Sattui juuri olemaan lauantai, ja lauantai-illoin ei Lohimatin ollut tapana laskea silak-kaverkkojaan, sillä hän ei halunnut rikkoo pyhärauhaa. Mutta illalla, sanoi Lohimaija: – Tänä iltana pitäisi heittää verkot!

– Ei, vastasi Lohimatti, – ei siitä ole koskaan siunausta, jos pyhäyönä kalastaa.

– Viime yönä oli niin myrskyistä, ja saimme niin vähän, sanoi Lohimaija. Tänä iltana meri on peilityyni ja silakat uivat rantavesissä. Kuulehan nyt, ukkoseni, heitämme yhden ainoan verkon mereen, niin saamme pakata täyteen aukinaisen silakkanelikon; se pilaantuu, kun saa niin kauan seisoa ilman kantta ja painoa.

Lohimatti suostui, ja niin he soutivat vesille. Kun he olivat tulleet syvälle selälle,

Lohimaija alkoi hyräillä vanhaa loitsurunoa, muuttaen sanat omien toiveittensa mukaiseksi:

*Ahti, aaltojen kuningas, veden ukko ruohoparta,
sulla on aarteheet salaiset, sulla kiiltävät kalaset...*

– Mitä sinä höpiset? kysyi Lohimatti.

– Laulan vanhaa laulua, joka mieleeni juolahti, vastasi akka, ja jatkoi lauluaan:

*Meren kultainen kuningas, en mä kultias anele,
aarretas meren alaista, anon antia salaista:
suo mulle, poloista auta, lypsinlehmä kirjolauta!
Kuun hopeat sulle kannan, päivän kullat päähäs annan!*

– Se on tyhmä laulu! sanoi Lohimatti! – Mitäpä merenkuninkaalta muuta voi pyytää kuin kaloja?

Lohimaija ei ollut kuulevinaan, vaan lauloi samaa laulua sen ajan kun he viipyivät vesillä. Lohimatti sousti venettä ja he saapuivat kalliolleen takaisin ja panivat hetken päästä maata.

Lohimatti ja Lohimaija makasivat vuoteellaan, mutta ei kumpainenkaan saanut unen päästä kiinni. Lohimatti ajatteli, että oli rikkonut pyhärauhan, ja toinen haaveili lehmästä. Kun keskiyö oli ohi, nousi Lohimatti ylös vuoteesta ja sanoi Lohimaijalle: – Kuuletko miten tuuliviiri katolla vinkuu? Tulee myrsky.

– Kuvittelet vain, sanoi Lohimaija. Ja Lohimatti yritti nukkua.

Mutta samalla kertaa hän hyppäsi vuoteesta.

– Ei, mutta nyt ainakin tuuliviiri vinkuu vielä pahemmin! Ulkona on myrsky, ja verkko pitää pelastaa.

Molemmat nousivat, ja kesäyö oli yhtä pimeä kuin yö lokakuussa, tuuliviiri vingahdelti ja myrsky suhisi kaikissa nurkissa. Ei voinut ajatellakaan työntää venettä vesille ja lähteä verkkoa nostamaan. Ukko ja akka seisoivat tyhmistyneinä portailla veden roiskuessa kasvoihin. Mitään ei ollut tehtävissä, ja niin he menivät taas sisään. Yövalvonnasta väsyneinä he nukahtivat heti.

Kun Lohimatti ja Lohimaija heräsivät, oli aurinko jo korkealla taivaalla ja myrsky oli rauennut.

– Mutta mitäs tuo on! huudahti Lohimaija. Lehmähän se on!

Ja lehmä se olikin, mainio punainen, pulska lehmä käveli rauhallisena rannalla eikä edes koskenut ruohomättäisiin, ikään kuin olisi niin laihaa ravintoa halveksinut.

Lohimatti ei uskonut silmiään. Mutta lehmä se oli, ja lehmän sillä oli tavat, se saatiin pian nähdä, kun Lohimaija alkoi sitä lypsää. Lohimatti vaivasi turhaan päätään tuumimalla, kuinka se oli sinne tullut, ja meni vihdoin etsimään kadonneita verkkojaan. Eikä kauan kestänytään, ennen kuin hän ne löysi rannalta niin täynnä kaloja, ettei yhtään silmukkaa näkynyt välkkyvien silakoitten peitosta.

– Hyvähän tuo on, että meillä nyt on lehmä, sanoi Lohimatti. – Mutta mitä me sille syötämme?

– Kai siihen keino keksitään, sanoi Lohimaija.

Ja lehmä keksi itse keinon. Se kahlasi veteen ja söi meriheinäää, jota kasvoi rannalla.

Siitä päivästä saakka oli punaisella kalliolla yllin kyllin maitovateja ja viilipytyjä. Kaikki verkot olivat täynnä kaloja. Lohimatti ja Lohimaija rikastuivat päivä päivältä. Ja lehmä yhä piti huolen itsestään. Syksyllä, kun Lohimatti ja hänen akkansa muuttivat mantereelle, lehmä sukelsi mereen, ja kun he keväällä palasivat, se seisoi taas kalliolla.

– Tarvitsisimme paremman mökin, sanoi Lohimaija seuraavana kesänä. – Vanha on niin ahdas.

– Niinpä kyllä, sanoi Lohimatti. Ja sitten hän rakensi muhkean mökin, jonka ovesa oli oikea lukko, ja vielä kala-aitankin kalliolle.

– Minä rasiin tästä suuresta taloudesta, sanoi Lohimaija. – Eipä tuo olisi liikaa, jos saisin piian apulaisekseni.

– Ota vain! sanoi ukko. Ja sitten he pestasivat piian.

Mutta silloin sanoi Lohimaija:

– Meillä on aivan liian vähän maitoa näin suurelle perheelle. Kun minulla kerran on piika, voisihan hän samalla vaivalla hoitaa kolmea lehmää.

– Koetahan taas laulaa haltijallesi, arveli ukko halveksivasti.

Ja Lohimaija lauloi kuten ennenkin:

*Ahti, aaltojen kuningas, veden ukko ruohoparta,
sulla on lehmiä tuhansin: anna mulle kolme noista,
karjastasi kolme poista!*

Seuraavana aamuna seisoi kalliolla kolme lehmää yhden sijasta, ja kaikki söivät meriheinää ja pitivät huolta itsestään kuten ensimmäinenkin.

– Oletko nyt tyytyväinen? sanoi Lohimatti vaimolleen.

– Kyllähän olisin jo, vastasi akka, – kun vain saisin suurta talouttani varten kaksi piikaa ja sitä paitsi vähän paremmat vaatteet. Etkö ole kuullut, että minua sanotaan matamiksi?

– Olkoon menneeksi! sanoi Lohimatti. Lohimaija sai useita palvelijoita ja koreat vaatteet. – Nyt olisi kaikki hyvin, hän sanoi, – jos meillä vain olisi kesäisin vähän mukavampaa. Rakentaisitpa kaksikerroksisen talon ja kuljettaisit kalliolle multaa, että saisimme puutarhan. Sinne laittaisit pienen huvimajan; ja sitten meillä olisi soittoniekka, joka soittelisi bassoviulua iltaisin; ja sitten oma pieni höyrylaiva, jolla tuulisella säällä lähtisimme kirkkoon.

– Eikö mitään muuta? sanoi Lohimatti. Ja hän teki kaikki, mitä Lohimaija tahtoi. Ahtolan kalliosta tuli niin korea ja Lohimaijasta niin pönäkkä, että kaikki meren simput ja silakat ihmettelivät. Itse Prinssiäkin syötettiin vasikan lihalla ja kerma-voiveleilla.

– Oletko nyt tyytyväinen? Lohimatti.

– Kyllähän minä tyytyväinen olen, sanoi Lohimaija, – kun minulla vain olisi kolmekymmentä lehmää. Niitä kyllä tarvittaisiin moiseen talouteen.

– Mene Ahdin puheille, sanoi Lohimatti.

Lohimaija lähti merelle uudella höyrylaivalla ja lauloi merenkuninkaalle. Seuraavana aamuna seisoi rannalla kolmekymmentä pulskaa lehmää, ja kaikki ne pitivät huolen itsestään.

– Tiedätkös, ukkoseni, sanoi Lohimaija, – täällä pienellä, vaivaisella kalliolla on aivan liian ahdasta, mistä nyt saan tilaa monille lehmilleni?

– En tiedä muuta neuvoa, vastasi ukko, – kuin että pumppuat meren kuiviin.

– Mitä joutavia! Kukapa meren tyhjiin pumppuaisi?

Koeta uudella höyrylaivallasi, onhan siinä pumppu. Lohimaija ymmärsi kyllä ukon laskevan leikkiä, mutta ei kuitenkaan saanut asiaa mielestään. – Ei merta kuiville pumpputa, tuumi hän. Mutta ehkä voisin sen täyttää, jos rakennan suuren sulun rannasta ulapalle päin. Voinhan heittää sinne kiviä ja hiekkaa, niin tulee kalliomme kahta suuremmaksi.

Akka täytti uuden höyrylaivansa kivillä ja suuntasi ulapalle. Soittoniekka oli mukana ja soitti niin ihanasti bassoviulullaan, että Ahti ja Vellamo ja kaikki meren neidot sukelsivat vedenpintaan kuunnellakseen soittoa.

– Heittäkää kivet veteen! komensi Lohimaija.

Höyrylaivan väki alkoi heitellä kiviä, loiskis, loiskis veteen. Yksi kivistä museri nenän Vellamon parhaalta kamarineitsyeltä. Toinen raapaisi itse merenkuningarta poskeen. Kolmas kivi loiskahdi lähelle Ahdin päätä ja repäisi pois puolet merenkuninkaan parrasta. Siitäkös syntyi meteli meressä, ja aallot temmelsivät kuin kiehuva kattilassa.

- Mistä se tuulenpuuska tuli? sanoi Lohimaija. Mutta ennen kuin hän ehti lopettaa lausettaan, meri avautui kuin hauenkita ja nielaisi koko höyrylaivan.
- Lohimaija upposi pohjaan kuin kivi, mutta ponnisteli vedenpinnalle, jossa sai kiinni soittoneikan bassoviulusta ja kellui sen varassa. Samassa hän näki vierellään Ahdin hirveän pään, jossa vain puolet partaa oli jäljellä.
- Miksi heität kiviä päälleni? karjaisi Ahti.
- Voi, armollinen herra, huokasi Lohimaija, – erehdyshän se oli. Voidelkaa partaa karhunihrolla, niin kyllä se pian kasvaa.
- Akka, enkö ole antanut sinulle kaikkea, mitä pyysit, ja vielä enemmänkin?
- Kyllä, armollinen herra! Suuri kiitos lehmistä!
- No, missä sitten ovat päivän kullat ja kuun hopeat, jotka minulle lupasit?
- Voi, armollinen herra, ovathan ne paistaneet meressä joka päivä ja yö, kun vain ei ole ollut pilvistä, vastasi Lohimaija viekkaasti.
- Kyllä minä sinut opetan, huusi Ahti ja työntäisi bassoviulua, niin että se lennähti akkoineen päivineen kalliolle kuin raketti.
- Siellä seisoivat Prinssi yhtä nälkäisenä kuin ennenkin ja kalusi variksen jalkaa. Lohimatti istui yksin portaillla, kulunut harmaa takki yllä, ja kutoi verkkoa.
- Katsohan muoria! hän sanoi. Mistä sinä lennät sellaisella vauhdilla, ja kuinka olet noin märkä?
- Lohimaija katseli tyhmistyneenä ympärilleen ja sanoi: – Missä on meidän kaksikerroksinen talomme?
- Mikä talo? kysyi ukko.
- Suuri talomme ja puutarha ja piit ja kolmekymmentä kaunista lehmää ja kaikki muu?
- Nyt höpötät unissasi, Lohimaija, sanoi Lohimatti. – Herrat panivat pääsi pyörälle, niin että eilen illalla lauloit joutavia loruja merelle, etkä sitten nukkunut, ennen kuin aamuhämärässä. Yöllä oli rajuilma, mutta se on nyt ohi, enkä hennonut sinua herättää, vaan soudin yksinäni verkkoa hakemaan.
- Mutta minähän näin Ahdin, sanoi Lohimaija.
- Olet maannut vuoteessasi ja nähnyt hullutuksia, Lohimaija, ja sitten menit unissasi veteen.
- Mutta tässä on bassoviulu! sanoi Lohimaija.
- Hyväkin bassoviulu! Vanha tukkihan tuo on. Ei Lohimaija, toiste emme riko pyhärauhaa. Hyvää siitä ei seuraa.

Satu on Uudenkaarlepyyn kaupunginkirjaston henkilökunnan muokkaama

